

## Änäkäisen kenttälinnoitteet

Änäkäisellä voi tutustua viime sotien aikaisiin puolustuslinnoitteisiin. Änäkäisellä on talvisodan viivytysasema ja Salpalinjan etuasema. Lisäksi alueelle on rakennettu puulla lujitettu Salpa-aseman rekonstruktio. Änäkäistä halkova tie tunnettiin jatkosodan ”Rukajärven tienä”. Läheisen Mäntyvaaran alueella sijaitsi Rukajärven suunnan koulutuskeskus ”Jukolan motti”.

Alueella on taisteluhautaa, yhdyshautaa, konekivääripesäkkeitä, panssariesteitä, rinneleikkauksia, panssarintorjuntatykkien asemia, suuri luolatukikohta ja läheinen jatkosodan aikainen koulutuskeskus ”Jukolan motti”. Vornasenvaaran luolatukikohta on turvallisuussyistä tällä hetkellä suljettuna.

Talvisota kesti 105 päivää 30.11.1939 - 13.3.1940. Änäkäisen taistelut käytiin 30.11. - 8.12.1939. Suomen Salpalinjan pitävyyttä ei onneksi tarvinnut testata. Jatkosodan aikana (26.6.1941 - 5.9.1944) Änäkäisellä ei taisteltu, koska suomalaisten etulinja piti pintansa Rukajärven suunnalla noin kahden sadan kilometrin päässä sodan loppuun saakka.

Änäkäisen linnoitteet rinnastetaan muinaismuistolain alaisiin kohteisiin ja niihin kajoaminen on kiellettyä. Kunnioitathan viime sotiemme puolustuslinjojen muistoa.

1. Rekonstruoitu Salpalinjan etuaseman tukikohta. Pysäköintialueen opastustaulujen itäpuolella on vuonna 2005 linnoitettu mallitukikohta. Se on rakennettu Salpalinjan piirustuksien mukaan saatavilla olleesta puutavarasta. Tukikohta sisältää verhoillun yhdyshaudan ja taisteluhaudan. Lähinnä Kivivaarantietä on panssarien lähitorjuntaa varten rakennettu pesäke panssarinyrkkiä tai panssarikauhua varten. Seuraavana on avoin konekivääripesäke suojasektoreineen ja taisteluhaudassa kaksi erilaista jalkaväkimiehen tuliasemaa. Kauimpana tiestä on katettu konekivääripesäke suojasektoreineen, jonka yhdyshautaan on rakennettu sirpalesuoja.

Rakenteissa voi nähdä Salpa-määräyksien suojavaatimukset: Taisteluhaudan takaverhous on hiukan alempana kuin etureuna. Tällä estettiin tykin ammuksen räjähtäminen taisteluhaudan reunalla. Taistelu- ja yhdyshaudat tuli rakentaa myös riittävän kapeiksi osumatodennäköisyyden pienentämiseksi. Kaikkien ampumapesäkkeiden suuaukot ovat vinottain ja suojasektorin takana hyökkääjän suunnalta katsottuna. Hyökkääjä ei voinut tulittaa suoraan ampuma-aukkoon tai puolustaja pystyi omalla sektorillaan sen estämään. Lisäksi konekiväärien tuli oli suunnattu panssariestekivirivistöjen suuntaisesti sen etupuolelle. Tällä estettiin hyökkääjän pureutuminen kivien suojaan.

Rekonstruktion takana on YH:n aikana (ylimääräiset harjoitukset syksyllä 1939) rakennettu katettu konekivääripesäke. Pesäke, kuten sen takana sijainnut suojakorsu, on sortunut ja raivattu pois.

2. Polun oikealla puolella on panssariseesteeksi rakennettu maaleikkaus. Leikkaus oli vahvennettu vaakasuoralla puuverhouksella. Panssarieste on rakennettu YH:n aikana.
3. Taistelu- ja yhdyshautaa sekä katettu konekivääripesäke. Pesäkkeen ampumasuunta on Salpalinjalle tyypillisesti maaleikkauksen eteen. Leikkaukset vahvennettiin järeällä pystypuuverhouksella. Kaikki linnoitteet ja kaivannot on rakennettu talvisodan asemien

päälle vuosina 1940 - 41. Alueella on myös 1980-luvulla entisöityjä asemia, jotka on myöhemmin maastoutettu alkuperäiseen olotilaansa.

4. Talvisodan aikaisen kevytrakenteisen majoituskorsun jäänteet. Viereinen syvä painanne oli suoja- ja huoltopaikka.
5. Salpalinjan etuaseman vuonna 1987 entisöity majoituskorsu. Korsu on suljettu.
6. Erikoispataljoona 13:n (ErP 13) toisen komppanian komentopaikka talvisodan taistelujen aikana. Rinteen alta lähti hevoshuoltotie Nurmijärvelle.
7. Neuvostojoukkojen kaivamia taistelupoteroita talvisodan ajalta 8. - 26.12.1939.
8. Tyypillinen Salpalinjan panssarintorjuntatykin asema ammus- ja suoja- ja suojapoteroineen. Asema on rakennettu raskaalle 75 mm:n panssarintorjuntakanuunalle. Tykin ampumasuunta oli lammen yli harjanteiden välistä tien suunnan asemien eteen.
9. Vornasenvaaran luolatukikohdan rakentamista varten vuonna 1940 - 41 tehty tieura.
10. Kolmirivinen kivipanssarieste. Rakennettu YH:n aikana. Kiviä ei ole louhittu, vaan ne ovat lähistöltä hevos- ja miesvoimin siirrettyjä irtokiviä.
11. Talvisodan aikaisia taisteluasemia, joissa taisteli ErP 13 kolmannen komppanian miehiä.
12. Vornasenvaaran luolatukikohdan suuaukko. Salpalinjan etuaseman luola louhittiin vuosina 1940 - 41 tulipesäkkeeksi ja taistelumiehistön suojaksi. Louhittu kiviaines kuljetettiin ulos luolan itäpäästä ja vallitettiin konekivääripesäkkeen suojasektorin etupuolelle.

Louhintatyön suorittivat Linnoitustoimiston palkkaamat siviilit. Siviilityövoimalla teetettiin kaikki ammattitaitoa vaativat tehtävät, kuten panssariestekivien louhinta, kuljetus ja asennus sekä raskaat tulipesäkkeet, bunkkerit ja erikoisrakenteet. Varusmiehet rakensivat taistelu- ja yhteyshaudat, normaalit ampumapesäkkeet, suojakorsut ja piikkilankaesteet sekä raivasivat ampuma-alat. Armeijakuntien alueet oli jaettu työpiireihin ja niiden alaisiin työryhmiin. Lieksan alueella toimi työpiiri 420 ja sen alueella työskentelivät työryhmät 421, 422 ja 425.

Luolatukikohtaan on tällä hetkellä pääsy estetty turvallisuussyistä.

13. Kaksikerroksinen konekivääripesäke louhittuine suojasektoreineen. Pesäkkeessä on kolme kerrosta, joista kaksi alimmaista on konekiväärin tuliasemia ja ylin kerros toimi varatilana ja varauuskäyntinä. On todennäköistä, että alun perin luolan taisteluosan alakerrokseen oli tarkoitus sijoittaa panssarintorjuntatykki ja yläkertaan konekivääri, mutta aika loppui kesken ja jouduttiin tekemään pikaratkaisu.

Pesäkkeen kaksi ylintä kerrosta on uusittu vuonna 1986.

Luolatukikohtaan on tällä hetkellä pääsy estetty turvallisuussyistä.

14. Vuosina 1940 - 41 louhitusta kivistä rakennettua nelirivistä panssariestettä. Kivet kuljetettiin kuorma-autolla yksi kerrallaan louhokselta esteelle, johon kivet istutettiin. Nosto ja lasku suoritettiin mekaanisella kolmijalkanosturilla.

Kiviset panssariesteet rakennettiin kolmeen tasoon ja tehostettiin rinneleikkauksilla. Kivet louhittiin aluksi tien varresta aseman takaa, mutta kiviaines todettiin huonoksi ja uusi louhos perustettiin Vornasenvaaran länsireunaan. Estekivien tuli olla Salpa-määräysten mukaan järeitä, noin 3000 kiloa painavia ja lähes kaksi metriä korkeita lohkareita, jotka istutettiin tukevasti maahan. Lisäksi kivien muoto tuli olla eteenpäin kiilamainen, jolloin kiven murskaaminen esimerkiksi panssarivaunujen tykkien pistetulella ei onnistunut helposti.

15. Kivilouhos vuosilta 1940 - 41. Kivilouhos perustettiin aluksi tälle paikalle. Kiviaines oli kuitenkin rikkonaista ja louhos siirrettiin noin 500 metriä lounaaseen.
16. Hevosajoneuvoura talvi- ja jatkosodan ajalta.
17. ErP 13 kolmannen komppanian päällikön komentoteltan paikka talvisodan taistelujen ajalta.
18. Kaksi sortunutta talvisodan aikaista korsua.
19. Talvisodan aikaisia avoimia puolustusasemia.
20. Vuosina 1940 - 41 kallioon louhittu ja hirsistä rakennettu konekivääripesäke.
21. Katettua Salpalinjan taisteluhautaa vuosilta 1940 - 41.
22. Hiilimiilujen pohjia. Miiluissa poltettiin hiiliä YH:n aikana syksyllä 1939. Talvisodan syttyessä 30.11.1939 miilut jäivät ilman hoitajia ja syttyivät palamaan. Sankka savu häytti puolustusta sodan alkupäivinä ja veti puoleensa neuvostotykkien tulta.
23. Vuosisatoja vanha hevosura, joka jatkui Venäjän puolelle Tuulivaaran ja Repolan kyliin.
24. YH:n aikana rakennetut talvisodan viivytysaseman etuasemat. Ne menetettiin viivytystaistelun loppuvaiheessa 7.12.1939.
25. Talvisodan etuaseman YH:n aikana rakennettu konekivääripesäke.
26. YH:n aikana irtolohkareista rakennettua panssariestettä tien molemmin puolin. Esteen takana neuvostosotilaiden suoja- ja suojapoterit talvisodan taistelujen ajalta 2. - 8.12.1939.
27. Talvisodan muistomerkki.
28. Sota-aikana käytössä ollut lähde.
29. ErP 13 komentajan Kalle Hyvärisen komentopaikka talvisodan puolustustaistelujen ajalta. Komentopaikka sijaitsi osittain maahan kaivetussa teltassa. Ympäristössä oli esikunnan teltoja.